

Ontkenning

Jessica Stern

Ontkenning

Over seksueel misbruik,
verdringing en verwerking

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Oorspronkelijke titel *Denial*

Uitgegeven door Ecco, HarperCollins Publishers

Copyright © 2010 by Jessica Stern

Alle rechten voorbehouden

Vertaling Mieke Hulbosch

Tekstredactie Yulia Knol

Register Ansfried Scheifes

Omslagontwerp Bureau Beck

Ontwerp binnenwerk Yulia Knol

Omslagbeeld Getty Images/Barbara Peacock

Foto auteur Richard Howard

ISBN 978 90 468 0896 2

NUR 747

www.nieuwamsterdam.nl/stern

*Dit boek is opgedragen aan mijn vader,
die me heeft bijgebracht hoe belangrijk vasthoudendheid is
en die me ook geleerd heeft dat moed vele gedaanten kan aannemen*

Inhoud

	Dankwoord	9
	Noot van de auteur	12
	Voorwoord	13
	In het diepe springen	19
1	Verkrachting	23
2	De erfenis van de Holocaust	44
3	Het onderzoek	64
4	Een spion in wording	92
5	De verkrachter	109
6	En maar klimmen	142
7	Ontkenning	161
8	Het einde van de ontkenning	172
9	De getuigen	186
10	Nevenschade	204
11	Kinderslachtoffers	217
12	Slachtoffers van de oorlog	248
13	Geloof	275
	Naschrift	305
	Noten	314

Dankwoord

Graag wil ik Jason Epstein bedanken voor het feit dat hij me heeft voorgesteld dit boek te schrijven. Het heeft me de nodige tijd gekost om in te zien dat het onderwerp voor anderen van belang kon zijn, maar Jason had, zoals gewoonlijk, gelijk. Ik zou niet de moed hebben gehad eraan te beginnen, of het af te maken, zonder de vroege en aanhoudende steun van Jerry Fromm, Howard Gardner, Hillary Chute, James Gilligan, Jack Goldsmith, Robert J. Lifton, Catherine McKinnon, Julia Moore, Louise Richardson, Ed Shapiro en Ben Wittes. Mijn zus, Sara Stern Fishman, is met me teruggegaan naar de verschrikkingen die in dit boek beschreven worden. Het spijt me dat ik haar door het schrijven van dit boek onopzettelijk heb blootgesteld aan de herinnering aan deze gruwelen, en zoals altijd ben ik dankbaar dat ik me aan haar kan vasthouden.

Mijn agent, Martha Kaplan, ben ik intens dankbaar. Lang voor er sprake was van empirisch bewijsmateriaal voelde zij aan dat er in dit materiaal een boek zat en heeft ze me onophoudelijk aangemoedigd. Martha ondersteunt je als je het meest behoefte hebt aan ondersteuning. Ik dank mijn redacteurs bij Ecco, Dan Halpern en Ginny Smith. Ginny's indringende vragen, met tact geformuleerd, maken duidelijk dat ze het als redacteur nog ver zal brengen. Ben Wittes en Dan Halpern spoorden me beiden aan op te houden met me achter beleids clichés te verschuilen en gewoon het verhaal te vertellen.

Ik heb voor dit boek subsidies ontvangen van de Guggenheim Foundation en het Women and Public Policy Program van de Kenne-

dy School of Government. Ook heb ik veel gehad aan mijn seminars bij het Erik Erikson Institute en het gastenprogramma bij de MacDowell Colony en Yaddo. Voor de steun van deze organisaties en de betrokken individuen ben ik zeer dankbaar. Het Erik Erikson Institute heeft me de kans gegeven concepthoofdstukken voor te leggen. Van de opmerkingen van de deelnemers heb ik heel veel geleerd. Ik ben ook dankbaar voor de tijd waarin ik in alle stilte op de vierde verdieping van het Boston Athenaeum kon zitten schrijven.

Barbara Pizer, mijn dierbare vriendin, was het type lezer waarvan een schrijver droomt. Ze wist niet alleen hoe ze mijn woorden, maar ook mijn intenties moest lezen. En ze heeft me ervan weten te overtuigen dat ik het in me had om verder te gaan, zowel in het leven als met het boek.

Verschillende overheidsfunctionarissen hebben me geholpen met het opdiepen van documenten in archieven of hebben hun herinneringen gedeeld. In het bijzonder wil ik Paul Macone bedanken, die in Concord, Massachusetts, al een held is maar die het verdient in veel grotere kring bekend te worden. Zijn integriteit, inzet en fijngevoeligheid maken hem tot een ideale overheidsmedewerker.

Ik heb de hulp gehad van uitzonderlijke onderzoeksassistenten. Jack McGuire is een speurder van wereldklasse. Hij wist niet alleen documenten voor me op te sporen maar ook mensen die niemand anders kon vinden. Ook Desmond O'Reilly wil ik bedanken; voor zijn vastberadenheid, kracht en vertrouwen heb ik groot respect. Brooke McConnell wil ik eveneens bedanken.

Lang voor ik het zelf kon herkennen, leerde mijn dierbare echtgenoot, Chet Atkins, te zien wanneer angst mijn handelingen beïnvloedde. Hij heeft me met de auto naar elk interview gebracht en heeft naar elk woord geluisterd. Dit boek is in veel opzichten een bewijs van mijn wens, door hem geïnspireerd, om te leren lief te hebben.

Dit boek is geschreven voor slachtoffers – verkracht, getraumatiseerd of geterroriseerd. Buitenstaanders zullen wellicht velen van hen, in hun militaire uniform of achter hun moedige façade, niet

herkennen, maar misschien herkennen zij in de bladzijden die volgen zichzelf. Ik hoop dat dit boek troost en hoop biedt.

Noot van de auteur

Wetend hoe traumatisch het voor mijzelf was om die tijd opnieuw te beleven, wilde ik de mensen die met mij over hun eigen ervaringen hebben gesproken niet bekendmaken. Ter bescherming van hun anonimiteit heb ik daarom bij veel geïnterviewden – slachtoffers, familie, vrienden en politie en justitie – de naam en overige herkenbare gegevens, zoals hun woonplaats, gewijzigd. In hoofdstuk 5 zijn de woorden die ik aan Mary (een pseudoniem) toeschrijf, gecombineerd met die van iemand anders die de verkrachter heeft gekend. Voorts heb ik besloten de namen en andere kenmerken van de vele priesters die als mogelijke plegers van seksueel misbruik zijn genoemd te wijzigen. Hoewel velen van hen zijn gedagvaard in de straf- en civiele zaken waaronder de bisdommen Worcester en Boston de afgelopen jaren zijn bedolven, viel het buiten het bestek van dit project om hun relatie met deze gebeurtenissen vast te stellen. In alle gevallen was het doel de privacy van mensen te beschermen zonder de volledigheid van het verhaal aan te tasten.

Voorwoord

De afgelopen twintig jaar heb ik onderzoek gedaan naar de oorzaken van het kwaad en het geweld. Tot nu toe heb ik me nooit afgevraagd waarom ik in dit werk was geïnteresseerd of waarom ik het überhaupt kon doen. Dit boek is het antwoord op een vraag die me altijd wordt gesteld als ik over mijn werk op het terrein van terrorisme praat. Hoe heeft een ‘jonge vrouw’ als u trainingskampen van terroristen in Pakistan kunnen bezoeken? Was u niet bang? Het antwoord is dat ik me er niet van bewust was dat ik bang was – en in dit boek leg ik uit hoe dat gekomen is. Na een reeks trauma’s kun je het vermogen kwijtraken om angst te voelen in situaties waar dat wel zou moeten.

Het beginpunt van mijn verhaal is het uur waarin een verkrachter een wapen op mijn zus en mij gericht hield; zij was veertien en ik een jaar ouder. Zowel mijn zus als ik hebben na het trauma een relatief gelukkig en productief leven geleid. Zij is een geslaagd directeur marketingcommunicatie, operazangeres en actrice. Ze is getrouwd en heeft twee kinderen. Ze beleeft veel vreugde aan haar familie en haar muziek en niemand zou haar als slachtoffer omschrijven. Net als zij ontleen ook ik heel veel plezier aan mijn familie en mijn werk.

En toch heb ik vanaf mijn jeugd raadselachtige veranderingen opgemerkt die in de loop van de tijd erger leken te worden. Met het jaar leek ik minder te voelen – minder pijn, maar ook minder vreugde. Als kind wilde ik schrijver worden, maar omdat ik voortdurend slechte cijfers haalde voor vakken waarbij schrijven vereist was, gaf ik dat op. Ik merkte dat ik me prettiger voelde als ik me

met niet-emotionele onderwerpen bezighield. En dus koos ik scheikunde als hoofdvak, deels omdat het me betrekkelijk gemakkelijk afging en deels omdat ik het geruststellend vond dat de antwoorden simpelweg goed of fout waren, anders dan in het echte leven, waar emotionele waarden tellen. Ik was van plan scheikundige te worden maar werd vervolgens verleid door nieuwsgierigheid naar geweld. Het stootte me af en het fascineerde me. Ik sloeg de oorlogspassages in *Oorlog en vrede* over maar schreef mijn proefschrift over chemische wapens, een proefschrift waarin het vooral ging om de mechanismen van geweld, met weinig aandacht voor de menselijke tol ervan.

Uiteindelijk werd ik een expert op het gebied van terrorisme. Mijn eerste artikel over terrorisme dateert uit 1983. In die tijd was dat een buitenissige keuze en niet zo'n erg verstandige carrièrestap. Er waren maar heel weinig mensen die de dreiging van het terrorisme serieus namen. Toch wist ik intuïtief dat het onderwerp steeds belangrijker zou worden en ik bleef eraan werken. Aanvankelijk ging het om technisch werk dat samenhang met terroristisch wapentuig. Maar ten slotte gaf ik toe aan mijn intense nieuwsgierigheid naar de terroristen zelf. In dat werk zette ik niet mijn academische opleiding in maar maakte ik gebruik van een persoonlijke kronkel. Ik ben gefascineerd door de geheime drijfveren van gewelddadige mannen en ik ben er goed in hun die te ontputselen.

Mijn ongebruikelijke reactie op angst bleek in dit werk een voordeel: ik kwam erachter dat ik dingen kon doen die andere mensen angstaanjagend vinden, zoals naar Beiroet of Lahore reizen om terroristen te ontmoeten. Ik ontdekte dat ik al luisterend mijn oordeel het zwijgen kon opleggen, mezelf ervan kon weerhouden angst of afschuw te voelen. Ik merkte dat als ik mezelf toestond alleen nieuwsgierigheid en empathie – niet te verwarren met sympathie – te voelen, de terroristen bereid waren met me te praten.

Toch wist de angst me te vinden. Situaties die andere mensen niet angstaanjagend vinden, zoals het geluid van vuurwerk, alarmeren mij buitensporig. Ik houd er niet van in een menigte te verkeren, en

vooral 's avonds niet, als er iets van seksualiteit in de lucht hangt. Ik houd er niet van in winkelcentra te zijn, vooral niet als er tl-licht is. Als ik om de een of andere reden nerveus ben, vind ik het geklik van een richtingaanwijzer of het getik van een klok bijna ondraaglijk verontrustend. Maar in echt angstaanjagende situaties weet ik mijn zelfbeheersing te bewaren. Zoals bijvoorbeeld toen ik midden in een gewapende overval plotseling voorover op de grond bleek te zijn beland en er een eigenaardig gevoel van kalmte over me kwam. Aan dit soort ongewone toestanden van kalmte besteedde ik weinig aandacht. Ik kon mezelf niet dwingen op een andere manier op gevaar te reageren en achteraf kon ik me nauwelijks de incidenten herinneren waardoor dit soort reacties werden opgewekt. Ik ging ervan uit dat mijn ongebruikelijke reactie op gevaar een persoonlijke kronkel was die alleen ik had. Ik had geen idee dat deze merkwaardige reacties – kalmte tegenover gevaar, maar angst in reactie op onschuldige geluiden of geuren – uit onderzoek bekende nawerkingen van trauma waren.

Ik raadpleegde een therapeute – niet over mijn gebrek aan gevoel maar omdat ik juist minder wilde voelen. Ik vond het niet vreemd dat ik tegen de therapeute zei dat ik twee dingen van de behandeling verwachtte: minder emotie voelen en efficiënter kunnen werken. Het leek me dat gevoelens – van welke aard dan ook – het leven in de weg zaten. Zij vertelde me dat enkele van de eigenschappen waarvan ik aannam dat ik daarmee geboren was – met inbegrip van een verhoogde gevoeligheid voor plotselinge bewegingen, geuren, geluiden en licht – in werkelijkheid kenmerken van trauma waren. Ze opperde het idee dat ik wellicht een posttraumatische stressstoornis (PTSS) had.

Die diagnose kon ik niet geloven. Ik kende PTSS uit mijn werk met militairen en ik kon me niet voorstellen dat mijn eigen ervaringen tot soortgelijke symptomen zouden leiden. De herinnering aan mijn verkrachting had ik al lang geleden naast me neergelegd. Ik dacht dat ik eroverheen was, dat ik het 'achter me had gelaten'. Ik wilde liever een bijdrage aan de samenleving leveren dan in het verleden